

การประหารของสมเด็จพระนางเจ้า
รำเพยภมราภิรมย์ พระราชินีในรัชกาลที่สี่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เขียน: น.พ.วิบูล วิจิตรวาทการ

ชื่อบทความ: การประหารของสมเด็จพระนางเจ้า
รำเพยภมราภิรมย์ พระราชินีในรัชกาลที่สี่

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ ๑๐ (กรกฎาคม ๒๕๒๙) หน้า ๒๔-๒๙

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2
เสด็จสวรรคตโดยมิไคทรงเลือกผู้สืบราชสมบัติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การประหารชีวิตสมเด็จพระนางเจ้า

เจ้าเพ็ญมาภิรมย์ พระราชินีในรัชกาลที่ 3

สมเด็จพระนางเจ้าเพ็ญมาภิรมย์

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3
โอรสองค์แรก โคชินครองกรุงสยามต่อ

เจ้าฟ้ามงกุฎครองทรงผนวกเป็นภิกษุอยู่
ถึง 27 ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การประหารของสมเด็จพระนางเจ้า รำเพยภมราภิรมย์ พระราชินีในรัชกาลที่สี่

น.พ.วิบูล วิจิตรวาทการ

ใน พ.ศ.๒๓๖๗ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคตโดยมิได้รับสั่งไว้ว่า เจ้าชายองค์ใดควรได้รับราชสมบัติต่อ

เหล่าข้าราชการผู้ใหญ่และพระญาติวงศ์จึงต้องประชุมกันเคร่งเครียดเพื่อตัดสินว่าสมควรถวายราชบัลลังก์แก่ผู้ใดต่อไป

เจ้าฟ้าชายที่มียศสูงสุดขณะนั้นคือสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมงกุฏ (ซึ่งภายหลังจะเป็นสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔) แต่พระองค์เป็นโอรสองค์ที่ ๔๓ พระโอรสองค์แรกคือกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เจ้าชายผู้นี้มีพระชนม์ ๓๗ ปี แก่กว่าเจ้าฟ้ามงกุฏถึง ๑๖ ปี มีอำนาจวาสนาและเป็นพี่เคารพเกรงขามของเหล่าขุนนางและพระบรมวงศานุวงศ์

ผู้ร่วมประชุมทั้งหลายจึงพร้อมใจกันถวายตำแหน่งเจ้าครองสยามให้แก่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

เจ้าฟ้ามงกุฏเองนั้น จึงตกอยู่ในฐานะลำบาก เพราะถึงแม้ จะอยู่ในวังเฉย ๆ ไม่ทำอะไร ก็ยังอาจเป็นที่วิตกกังวลพระทัยของสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ได้เพื่อให้สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ แน่พระทัย ว่าพระองค์ไม่มีความประสงค์ที่จะแย่งชิงราชสมบัติ เจ้าฟ้ามงกุฏจึงออกผนวชเป็นภิกษุที่วัดมหาธาตุ และภายหลังย้ายไปประทับอยู่ที่วัดราชาธิวาส ทรงผนวชเป็นพระอยู่ถึง ๒๗ ปี จึงได้สึกออกมาเป็นเจ้าแผ่นดินเมื่อรัชกาลที่ ๓ สวรรคตใน พ.ศ. ๒๓๙๔

ในหนังสือประวัติศาสตร์สากลเล่มที่ ๕ หลวงวิจิตรวาทการท่านบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมงกุฏไว้ดังนี้

“ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ฝากชีวิตไว้ในศาสนามากที่สุด ได้ทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่ ๗ เดือน และเป็นภิกษุอยู่ถึง ๒๗ ปี

ได้ทรงผนวชเป็นภิกษุในปีพุทธศักราช ๒๓๖๗ เมื่อพระชนม์ได้ ๒๑ พรรษา และในเวลาที่ยังเป็นรัชสมัยของพระชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก่อนที่จะได้ทรงผนวช ก็ได้ทรงมีพระชายา และมีพระโอรสสองพระองค์อยู่แล้ว แต่ทรงเลื่อมใสในทางศาสนา และทรงศึกษาพระปริยัติธรรมมาแต่ก่อนที่จะทรงผนวช

และการที่ทรงสละฆราวาสสมบัติออกทรงผนวชนั้น ถึงแม้ว่าจะมีเหตุอื่นประกอบอยู่บ้าง เช่น เพื่อมิให้สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ทรงระแวงว่าจะแย่งราชสมบัติ ก็ได้ทรงสนพระทัยในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวณไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญูตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตรปฏิบัติถึงกับทรงระแวงว่า ศาสนนวงค์ ซึ่งเป็นจลาจลมาแต่ครั้งกรุงเก่า นั้น อาจไม่บริสุทธิ์ เสียแล้ว ทรงสลดใจอยู่อย่างนี้ จวนเจียนจะทรงลาสิกขาบทเผอิญได้ทรงพบพระรามัญองค์ หนึ่งซึ่งมีความรู้กว้างขวางในธรรมวินัยมากกว่าศาสนาอื่น ชี้แจงให้ทรงเกิดความเลื่อมใส จึง ทรงรับเอาวินัยวงศ์นั้นเป็นข้อปฏิบัติสืบมา

ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรม ในสำนักวัดมหาธาตุ ทรงสอบไล่ได้ประโยคห้าในชั่ว เวลาสามวัน คือในวันแรก ทรงสอบประโยคหนึ่งถึงสามวันที่สอง ทรงสอบประโยคสี่ และวันที่ สาม ทรงสอบประโยคห้า ต่อนั้นก็ทรงสั่งสอนกุลบุตรให้เล่าเรียนเป็นอย่างดี

ภายหลังได้เสด็จไปประทับอยู่วัดราชาธิวาส ทรงตั้งธรรมยุติกายขึ้น ทำให้ภิกษุสงฆ์ พวกเก่าได้นามว่ามหานิกาย ได้เสด็จไปในจังหวัดต่าง ๆ โดยมีได้ใช้ขบวนยานอย่างหนึ่ง อย่างใด ทรงเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษเมื่อพระชนม์ได้ ๔๐ เศษ

เมื่อสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์และมุขมนตรี ทั้งหลายก็แลเห็นว่าไม่มีใครจะสามารถยิ่งไปกว่าพระองค์ ในการที่จะครอบครองแผ่นดินสืบ ไป จึงได้พร้อมกันไปทูลอัญเชิญให้ลาผนวชออกมาครองราชสมบัติ”

เราได้ทราบจากข้อความของหลวงวิจิตรวาทการนี้ ว่าสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงมี พระชายาแล้วองค์หนึ่ง และได้มีโอรสสองพระองค์ก่อนเกิดเหตุจำเป็นทำให้ต้องทอดทิ้งครอบครัวไปผนวชเป็นภิกษุอยู่ถึง ๒๗ ปี กว่าจะสึกออกมาก็มีพระชนม์รวม ๔๘ ปีแล้ว

เราทราบจากประวัติศาสตร์ว่าเมื่อขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินสยาม สมเด็จพระ จอมเกล้าฯ ได้ทรงกลับไปหาพระชายาองค์เก่า แต่ทรงอภิเษกสมรสกับพระธิดาของกรม หมื่นมาตยาพิทักษ์ และยกกุลสตรีอายุเพียง ๑๖ ปีนี้ ขึ้นเป็นพระราชินี มีพระนามว่า สมเด็จพระ นางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์

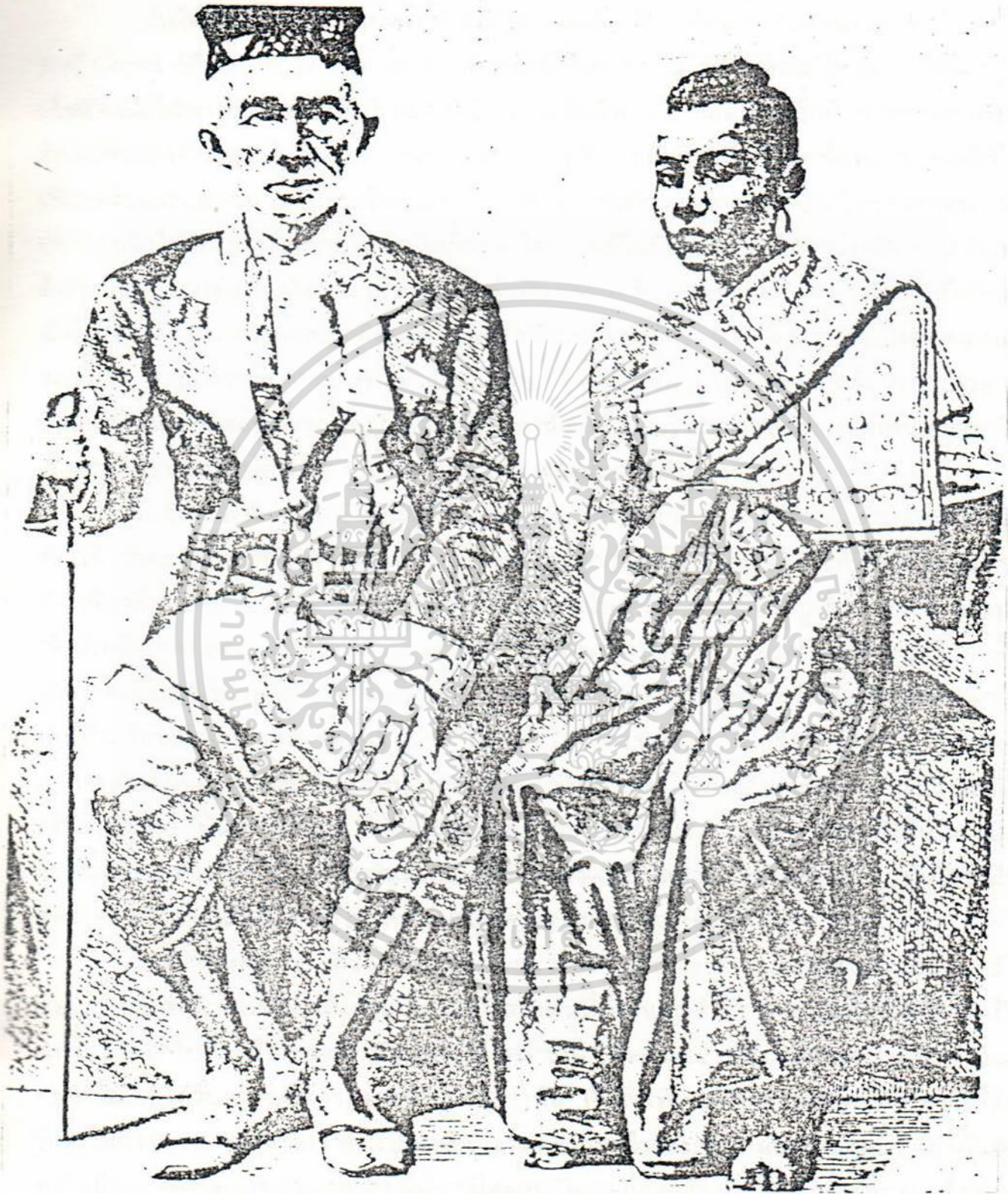
การที่ทรงเลือกสตรีอื่นขึ้นเป็นราชินีนี้ คงกระทบกระเทือนจิตใจพระชายาองค์เก่าไม่ น้อย เพราะเคยเป็นคู่ร่วมชีวิตกันมาก่อน และเมื่อโชคชะตาบังคับให้ต้องพรากจากกันเป็น เวลานานถึง ๒๗ ปี เธอก็มิได้เอาใจออกห่าง ได้แต่ถวายเป็นความจงรักภักดีอยู่ไม่ขาด จึงเป็น เรื่องน่าสงสาร ที่เมื่อพระสวามีได้เป็นถึงพระมหากษัตริย์ ตนเองกลับถูกทอดทิ้งอยู่เบื้องหลัง

มีเรื่องเล่าไว้ในประวัติศาสตร์ว่าหลังจากสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ครองราชย์ได้ไม่นาน วันหนึ่งเสด็จประพาสทางเรือในแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ดี ๆ ก็มีเรือยาวอีกลำหนึ่งพายเร่งเข้ามา ชิด จนจะแซงขึ้นหน้า คนในเรือลำนั้นนอกจากฝีพายผู้ชายก็มีหญิงสาวชาววังนั่งอยู่เป็น จำนวนมาก ต่างหันมายิ้มแย้มหัวเราะมองดูเรือพระที่นั่งอย่างไม่เกรงกลัว สมเด็จพระจอม เกล้าฯ ทรงส่งข้าราชการไปสืบถามและได้ทราบว่า เป็นเรือพระชายาเก่าบังอาจแล่นมาเคียง ข้าง ก็ทรงพิโรธเป็นอย่างมาก สั่งให้จับทั้งคนพายเรือและหญิงสาววังที่นั่งเรือลำนั้น และนำ เรือกลับกรุงเทพฯ ทันที ส่วนพระชายาเก่าซึ่งอยู่บนเรือนั้น ก็ถูกกักตัวอยู่ในพระราชวังชั้นใน

ความผิคนั้นอยู่ที่พระชายาองค์เก่าผู้เดียว ที่สั่งให้เร่งเรือเข้ามาเทียบข้างแต่เมื่อเรา พิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาก็ต้องรู้สึกเห็นใจและสงสารเพราะการกระทำเช่นนั้น คง เกิดจากความปรารถนาที่จะให้มีโอกาสใกล้ชิดพระสวามีเก่าอีกครั้งหนึ่ง เป็นการพยายาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมเด็จพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ กับพระสวามี พระชนมายุห่างกันถึง 32 ปี การค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เชื่อมสายสัมพันธ์ที่ได้ถูกตัดขาดอย่างไม่มีเยื่อใย อย่างไรก็ตามหลังจากถูกลงพระราชอาญา
เขียนใบยกลงโทษกันใหญ่ในวันนั้นแล้ว พระชายาองค์เก่าก็ได้กลับมาแสดงความใกล้ชิดอีก
เหตุการณ์นี้ มีรายละเอียดอยู่ในพระราชหัตถ์เลขาถึงเจ้าจอมพุ่ม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๗
ว่า

“ฉันได้เดินทางออกจากพระราชวังกลางน้ำเมื่อวันอาทิตย์ที่แล้วก่อนรุ่งสาง และได้
มาถึงวัดเขมาที่ตลาดขวัญ เมื่อเวลาประมาณหนึ่งโมงเช้า ณ ที่นั้นเองเราได้สังเกตเห็นว่ามี
เรือลำหนึ่งได้พายมุ่งตรงมายังเรือพระที่นั่งอย่างเต็มฝีพาย พอตีผ่านเรือที่บรรทุกกองทหาร
รักษาพระองค์ และเรืออื่น ๆ ในขบวนมาหลายลำ แล้วก็มาถึงเรือลำที่ฉันนั่งมาพอดีก็ได้
เทียบเรือและแล่นขนานไปกับเรือพระที่นั่ง ครั้งแรกที่เดิยคิดว่าคงจะเป็นเรือของพระนางรำ
เพย ฉันจึงได้ร้องตะโกนถามไปว่านั่นเรือของใคร แต่ก็ไม่มีใครตอบ เรือลำนี้ที่ห้องที่นั่งมีมาน
สีม่วงก้นอยู่รอบทั้งมีหญิงจำนวนหลายคนนั่งที่ข้างท้ายเรือ พวกทหารรักษาพระองค์ได้บอก
ฉันในภายหลังว่า ครั้งแรกเขาคิดว่าคงเป็นเรือที่จะมารวมขบวนด้วย จึงได้ปล่อยให้ผ่านมาแต่
ตอนแรก ท่านสราเพชกรมวังทั้งตัวฉันเองด้วยก็ได้ตะโกนถามไปอีกหลายครั้ง ถามแล้วถาม
อีกแต่ก็ไม่มเสียงตอบ พวกผู้หญิงที่อยู่ในเรือลำนั้นกลับหัวเราะอย่างรำเริง พวกคนของเราใน
เรือชักเริ่มขุ่นแค้นไปตาม ๆ กัน อันเกิดจากการถูกหัวเราะนั้นเอง

ฉันคิดจะสั่งให้ทหารยิงปืนเข้าไปแล้ว ตามกฎหมายที่เราจะทำได้เช่นนั้น แต่มาคิดอีก
ทีก็กลัวว่าจะเกิดตายขึ้นได้ แล้วคนทั่วไปก็จะกล่าวหาว่าพระมหากษัตริย์องค์นี้ช่างทารุณโหด
ร้ายเสียจริง ฆ่าคนได้ง่าย ๆ เรือลำนี้ก็ยิ่งวิ่งขนานไปกับเรือพระที่นั่งอยู่เรื่อย ๆ จนกระทั่ง
เห็นผิดสังเกตจึงต้องหยุดเรือ แล้วสั่งให้ทหารรักษาพระองค์เร่งฝีพายกวดติดตามเรือลำนั้น
พอกวดเรือลำนั้นไปได้สักเล็กน้อยก็ตามไปทันและนำเรือลำนั้นกลับมาได้ในที่สุดนั้นก็รู้สึกว
มันเป็นเรือของพระราชมารดาของเจ้าชายมเหศวร ซึ่งเธอนั่งมาในเรือลำนั้นด้วย ได้แสดง
อาการล้อเลียนและยังเข้าฉันต่อหน้าธารกำนัล ฉันจึงได้สั่งให้พระอินทราเทพ นำเรือลำนั้น
เข้ากรุงเทพฯ ทันที พร้อมทั้งได้สั่งให้กักตัวเจ้าของเรือลำนั้น ภายในพระราชวังชั้นใน และ
รวมทั้งผู้ร่วมหัวกันด้วย พร้อมกันนั้นฉันก็ได้เขียนจดหมายเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้
ลูกชายเขาฟัง และได้มีคำสั่งไปให้ท่านหญิงศรีสัจจาและโสภานีเวสจัดการแล้ว

ฉันรู้ว่าพวกผู้หญิงที่ร่วมหัวกันกับพระราชมารดาของเจ้าชายมเหศวรนั้นก็แม่ตลับ
และแม่ย้อยซึ่งมาในเรือลำนั้นด้วย หญิงสองคนนี้ก็ป็นญาติเกี่ยวดองกันกับเธอคือเป็นป้า
ฉะนั้นจงอย่าไปหาหรือพูดอะไรกับเขาเลย เพราะเขาเป็นคนหยาบช้าและเลวทรามมาก มีแต่
จะทำให้เธอได้รับความอับอายขายหน้าเขาเท่านั้น ตัวการที่กระทำความผิดครั้งนี้ก็ทำไปโดย
รู้เท่าไม่ถึงการณ์ คงจะนึกว่าตนเป็นเฟบเวอริตของฉัน จึงได้มากล้าล้อเลียนและยั่วเข้าฉันต่อ
หน้าเมียสาวสวยคนใหม่ของฉันเช่นนั้น เมื่อตอนจับเธอก็อ้างตนเป็นใหญ่ ทั้งอ้างว่าจะไปยุธ
ยากับฉันเสียด้วย”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์นั้น เป็นธิดาของกรมหมื่นมามาตยาพิทักษ์ ซึ่งเป็นโอรสของรัชกาลที่ ๓ พระองค์จึงมีศักดิ์เป็นหลานของพระสวามี พงศาวดารบันทึกไว้ว่า ทรงประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๗๗ เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นพระราชินีแห่งกรุงสยาม เมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔ จึงมีพระชนม์เพียง ๑๖ ปีกว่า เป็นพระชายาที่สมเด็จพระจอมเกล้าทรงโปรดและยกย่องมากที่สุด เป็นพระมารดาของเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ เจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล เจ้าฟ้าชายจาตุรนต์รัศมีและเจ้าฟ้าชายภาณุรังษีสว่างวงศ์ และเราทราบดีว่า ถึงแม้สมเด็จพระจอมเกล้าฯ จะทรงมีพระโอรสธิดาหลังจากสืบจากการเป็นภิกษุถึง ๘๒ องค์ เจ้าฟ้าองค์สำคัญที่สุดคือ เจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ ซึ่งภายหลังจะรับราชสมบัติต่อเป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาจักรีรัชกาลที่ ๕

สมเด็จพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ ดำรงตำแหน่งพระราชินีแห่งกรุงสยามได้เพียงประมาณ ๑๐ ปี ก็เสด็จสวรรคต เราเห็นได้จากประวัติศาสตร์ว่าพระองค์มีพระกายาสุภาพแข็งแรงมาจนประสูติพระโอรสองค์สุดท้ายคือเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ หลังจากนั้นก็ทรงประชวร มีอาการไอและร่างกายซูบผอมใน พ.ศ. ๒๔๐๓ มีพระราชหัตถเลขาจากสมเด็จพระจอมเกล้าถึงพระองค์เจ้าปัทมราช ทินนครศรีธรรมราช มีใจความว่า

“แต่แม่รำเพย ตั้งแต่คลอดบุตรชายภาณุรังษีสว่างวงศ์มาแล้วป่วยให้ไอและซูบผอมมากไป กลัวจะตั้งวรรณโรคภายใน”

หลังจากนั้นอีกประมาณปีเดียวสมเด็จพระราชินีก็สิ้นพระชนม์ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๔ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์กล่าวไว้ว่า

“ฝ่ายสมเด็จพระนางประชวรพระยอดเม็ดเล็ก ทรงพระกาสะเป็นโลหิตติดระคนเสมหะออกมา ทรงพระประชวรอยู่หลายเดือน ครั้นมาถึง ณ วันจันทร์เดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำ เวลาเช้า ๔ โมงเศษสิ้นพระชนม์ พระองค์ประสูติเมื่อ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุตราสาข ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก ศักราช ๑๑๙๖ ศิริพระชนม์ได้ ๒๘ พรรษา ได้เชิญพระศพเข้าสถิตในพระโกศทองคำ และเชิญพระศพแห่ออกประดูพรหมไปประดิษฐานไว้ในห้องธรรมสังเวชด้วยเมื่อครั้งสมเด็จพระนางโสมนัสหรือธรรมสังเวชทำยังไม่แล้ว ไม่มีที่จะไว้ จึงได้เชิญพระศพขึ้นไว้บนพระมหาปราสาท”

ดูจากข้อความพระราชพงศาวดารก็ได้ความแต่เพียงว่า พระอาการไอนั้นมีเลือดติดปนกับเสมหะออกมาด้วยและได้ทรงประชวรหนักเป็นเวลาหลายเดือนจึงสิ้นพระชีพ

ถ้าเราพิจารณาว่าพระองค์ซูบผอมน้ำหนักลด มีอาการไอออกมาเป็นเลือดก็ทำให้นึกถึงโรค Tuberculosis หรือวัณโรค ตามที่เสด็จพระจอมเกล้าฯ ได้ทรงบันทึกไว้ เพราะเราทราบดีจากแพทยศาสตร์สมัยใหม่ว่า โรค Tuberculosis หรือวัณโรคนี้ เกิดขึ้นโดยเชื้อโรคชื่อ Mycobacterium Tuberculosis เข้าปอด ทำให้คนไข้มีอาการไอจนเป็นเลือด น้ำหนักลด ร่างกายซูบผอม และมีไข้ขึ้นสูง เหงื่อออกท่วมกายในเวลากลางคืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในสมัยโบราณ ไม่มีหยุกยักรักษาผู้ป่วยก็มักจะถึงแก่กรรมตายภายในเวลาไม่กี่เดือน แต่เมื่อเราอ่านพระราชหัตถเลขาของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งมีถึงพระองค์เจ้าปัทมราชที่นครศรีธรรมราช ใน พ.ศ. ๒๔๐๔ กลับได้ข้อความรายละเอียดที่แตกต่างกันจนทำให้คิดว่า พระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ อาจจะมีได้เป็นวัณโรคที่ปอด แต่สิ้นพระชนม์ด้วยโรคอื่น

“ครั้นวันพฤหัสบดี ขึ้นหนึ่งค่ำ เดือนสิบ เวลาเช้า แม่เพยไ้อาเจียนเป็นโลหิตออกมา มาก ออกทางจมูกออกทางปาก ได้ตัวสัตว์ออกมากับทั้งโลหิตตัวหนึ่ง มีอาการคล้ายตัวหนอน เล็กหางสามแฉก แต่หมอยังแก้ไขก็ค่อยคลายมา โลหิตออกบ้างเล็กน้อยจางไปแล้ว

ครั้น ณ วันอาทิตย์ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนสิบ เวลากลางคืน เชอว่าค่อยสบาย ไ้อ่างไป นอนหลับได้มาก ตั้งแต่สามยามไปจนถึงสามโมงเช้า

ครั้น ณ วันจันทร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือนสิบ ตื่นขึ้นอีกเวลาสามโมงเช้า รับประทานอาหาร ได้ถ้วยฝาขนาดใหญ่ แล้วนั่งเล่นอยู่กับบุตรคนเล็ก ไ้อเป็นโลหิตออกมาแล้ว ก็เกิดเป็นโลหิต ฟุ้งพล่านมากเป็นที่สุด ออกทั้งทางปากทั้งทางจมูก ทางปากหลายถ้วยแก้วกระบอกไม่มีชณะ หายใจ พอโลหิตมากแล้วชีพจรทั้งตัวก็หยุดทีเดียวไม่ฟื้นเลย

ได้รับประทานจัดการไว้ศพในโกศตั้งไว้ที่ตึกต้นสน แต่ตกแต่งตึกเสียใหม่ให้งามดี เพดานและบานประตูบานหน้าต่างปิดลายเงิน ฝาผนังปิดกระดาษลายและตกแต่งสิ่งอื่นมาก พอสมควรครั้นจะยกขึ้นไปไว้บนพระมหาปราสาท เห็นว่าจะกีดขวางพระราชพิธีไม่พอที่แต่ เท่านั้นก็ดีอยู่แล้วศพจะเอาไว้นานต่อเดือนสี่เดือนห้าจึงจะได้เผา เดียวนี้ก็รับประทานบุญ ต่าง ๆ มีเทศนาและบังสกุลอยู่เนื่อง ๆ

เมื่อวันพุธแรมสิบสามค่ำเดือนสิบ เจ้านายและคุณหม่อมต่างวังมาทือน้ำแล้ววะไป เยี่ยมศพ ได้นิมนต์พระบังสกุลคนละเล็กละน้อยเป็นพระสงฆ์ถึงหมื่นเศษ เจ้านายและข้าราชการในกรุงแลหัวเมืองและเจ้าภานุนายอากรก็นำผ้าขาวและสิ่งของเงินสลิ้งเงินเฟื้องมาช่วยในการศพก็เป็นอันมาก ที่ให้เป็นอนุเคราะห์แก่ชายจุพาลงกรณ์หญิงจันทร์มณฑล ชายจาตุรนต์ รัศมี ชายภาณุรังษีสว่างวงศ์ บุตรแม่เพยทั้งสี่ก็มีบ้าง กระหม่อมฉันคิดขอบบุญขอบคุณท่าน ทั้งปวงครั้งนี้หนักหนา

แม่เพยตายลงครั้งนี้ เมื่อดูอาการก็ควรจะตายอยู่แล้ว ด้วยป่วยโรคนี้มาตั้งแต่ เสาะแสะมาถึงห้าปี ตั้งแต่ปีมะเส็งมา รักษาทั้งหลายหมอลหลายยาแล้วไม่หาย จึงเห็นว่าถึง คราวที่จะสิ้นอายุตายอยู่แล้ว อายุนับปีเท่ากับกรมหมื่นมามาตยาพิทักษ์บิดานั้นเหมือนกับชาย มงคลเลิศซึ่งเป็นพี่ชาย ว่าโดยละเอียดไป

กรมหมื่นมามาตยาพิทักษ์มีอายุนับวันตั้งแต่วันเกิดจนวันตายได้ ๙๖๓๙ วัน

ชายมงคลเลิศนับอายุตั้งแต่วันเกิดจนวันตาย ๙๙๐๓ วัน

แม่เพยนับอายุตั้งแต่วันเกิดจนวันตายได้ ๙๙๒๓ วัน มากกว่ากรมหมื่นมามาตยาพิทักษ์ ๕๘๔ วัน มากกว่าชายมงคลเลิศ ๒๐ วัน”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากพระลายลักษณ์อักษรฉบับนี้ เราได้ความรู้เพิ่มเติมอีกว่า นอกจากการไอและ อาเจียนเป็นเลือดแล้ว ยังมีตัวพยาธิรูปร่างคล้ายหนอนออกมาด้วย สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงขอบสั่งเกิดพิจารณาอยู่เสมอ จึงอธิบายไว้ว่าคล้ายตัวหนอนเล็กมีหางสามแฉก จึงคิดไป ว่าเวลาพยาธิปนอยู่กับก้อนเลือดนั้นจะดูรูปร่างมันให้ละเอียดก็ลำบาก โดยเฉพาะสมัยนั้นไม่มีกล้องจุลทรรศน์ส่องต้องมองด้วยตาเปล่า พยาธิอาจจะมีหางเดียว ส่วนก้อนเลือดที่แข็งตัวติด อยู่กับมัน อาจจะทำให้เห็นไปว่าหางมีหลายแฉกก็ได้

มีพยาธิหลายตัวที่สามารถเติบโตในปอดมนุษย์ ก่อให้เกิดอาการอักเสบจนไอเป็น เลือดเหมือนเป็นวัณโรคได้ หนอนตัวหนึ่งเรียกว่า *Paragonimus Westermani* ตามธรรมเนียม อยู่ในตัวหอยตามแม่น้ำลำคลอง เมื่อปูและกุ้งกินหอยเหล่านี้พยาธิก็ไปเติบโตออกลูกออก หลานต่อในเนื้อปูเนื้อกุ้งได้ ถ้าคนไปจับปูและกุ้งมารับประทาน แต่ไม่ได้หุงหรือเผาให้สุกเสีย ก่อน พยาธิยังไม่ตาย อยู่ในลำไส้มนุษย์ได้สักพักหนึ่งก็เดินทางมาฝังตัวในปอด ทำให้มี อาการไอออกมาเป็นเลือด และในบางกรณีตัวหนอนจะติดออกมาด้วย

พยาธิ *Paragonimus Westermani* นี้ ตัวมันมีสีน้ำตาลปนแดง ยาวถึงหนึ่งนิ้วและมีความอ้วนเกือบครึ่งนิ้ว จึงสามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าไม่ยากแต่มันมีหางเรียวยาวเป็นแฉกเดี่ยว บางครั้งมันจะอยู่แบบสองตัวติดกันในปอดเวลาไอออกมา หากมีสองหรือสามตัวติดกันอยู่ ก็ อาจจะถูกเป็นหางสองหรือสามแฉกได้

หนอนอีกตัวหนึ่ง ที่มีอยู่แพร่หลายในเมืองไทย เรียกว่า *Strongyloides Stercoralis* ตามธรรมเนียม อยู่ในดิน เวลาคนเดินเท้าเปล่าบนดิน พยาธิมันก็เจาะผิวหนังเข้าไปในกระแส เลือดไปอยู่ในปอดและลำไส้ สามารถก่อให้เกิดอาการอักเสบทั้งในปอดและลำไส้ ทำให้ทั้งไอ และอาเจียนออกมาเป็นเลือดได้

คนไทยสมัยโบราณ แม้จะเป็นเจ้านายชั้นสูง ก็มีได้นิยมใส่รองเท้าอยู่ตลอดเวลา บาง ที่ก็เดินเท้าเปล่าบนหญ้าบนดินจึงอาจได้รับโรคพยาธินี้ได้

อีกตัวหนึ่งที่เข้าปอดมนุษย์ได้ คือ *Dirofilaria Immitis* ซึ่งตามปกติแล้วอยู่ในสัตว์ เช่นสุนัข แมวและลิง ยุงจะเป็นตัวนำพาพยาธินี้ จากสัตว์มาสู่มนุษย์ โดยกัดหมาแมวหรือลิง สูดพยาธิออกมาพร้อมกับเลือด แล้วก็มาตอมกัดคนต่อ เมื่อตัวหนอนนี้วิ่งเข้าสู่ปอด มันจะทำให้ปอดอักเสบเหมือนกับเป็นโรคปอดบวมหรือวัณโรค มีอาการไอออกมาเป็นเลือด สุขภาพ อ่อนแอ น้ำหนักลดชুবผอมและมันมักจะเกาะเขาเข้าสู่เส้นเลือด ทำให้เส้นเลือดในปอดแตก จนเลือดไหลทะลักท่วมปอดถึงแก่ความตายได้

องค์พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ จะทรงประชวรและสิ้นพระชนม์ ด้วยโรคอะไรนั้น ผู้เขียนไม่ทราบแน่ แต่สังเกตดูจากข้อความที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ ทำให้ คิดว่าอาจจะไม่ใช่เพราะวัณโรค เพราะเชื้อของวัณโรคนั้น เรามองด้วยตาเปล่าไม่เห็น

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง ทรงบันทึกไว้ในจดหมายว่ามีตัวสัตว์หนอนขนาดเล็กมีหางสามแฉกออกมาเวลาไอและอาเจียน จึงอยากสันนิษฐานว่าจะเป็นโรค Parasite ใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปวดมากกว่าจะเป็นพยาธิตัวไหนแน่ นั้น ผู้เขียนไม่สามารถพิจารณาบ่งชี้ได้ จึงได้แต่เพียงยกตัวอย่างหนอนพยาธิบางตัวมาเสนอต่อท่านผู้อ่าน

ในสมัยโบราณนั้น ยุงก็ชุกชุม คนเดินเท้าเปล่ากันเป็นธรรมดา เวลาจะขึ้นบ้านจึงมีการล้างเท้ากันเล็กน้อยที่หัวกระได คนไทยเราชอบจับปูจับกุ้งจากแม่น้ำลำคลองมารับประทานถึงแม้จะเป็นชีวิตในวัง จะหุงต้มกันจนสุกหรือไม่ เราก็กินทราบ บางทีก็ทานกับดิบ ๆ เช่น กุ้งเต้นเป็นต้น โอกาสที่พยาธิจะเข้าตัวนั้น มีอยู่มากมาย

สมเด็จพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ ทรงครองตำแหน่งพระราชินีแห่งกรุงสยามได้เพียงประมาณ ๑๐ ปี ก็สิ้นพระชนม์ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ บันทึกเหตุการณ์ต่อไปว่า

“ครั้น ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เวลาบ่าย ๒ โมง เชิญพระบรมธาตุ พระบรมอัฐิออกจากพระบรมมหาราชวัง แด่ออกประตูวิเศษไชยศรีแล้วไปป้อมเผด็จจัดสกร ไปเข้าประตูพระเมรุด้านตะวันออก มีการสมโภชคืนหนึ่ง

คืนรุ่งขึ้น ได้ถวายไทยทาน มีธรรมเทศนาและงานสมโภช

คืนเวลาบ่ายทรงโปรยทาน

เวลาค่ำมีหนัง มีดอกไม้อีกคืนหนึ่ง

คืนรุ่งขึ้นวัน ๑๓ ค่ำ เวลาเช้า พระสงฆ์ฉันแล้วแห่กลับ วัน ๑๔ ค่ำ วัน ๑๕ ค่ำ หยุดเป็นวันสงกรานต์ ณ วันอังคาร เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ เวลาเช้า ได้เชิญพระศพออกประตูศรีสุนทรทวาร แห่ไปตามทางท้ายสนามเข้ากระบวนใหญ่ที่หอกลอง โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ขึ้นรถพระกุษาโยง สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าองค์กลาง ขึ้นพระยานุมาศทรงโปรยเข้าตอก โปรดฯ ให้ทรงฉลองพระบาทอย่างการพระราชพิธีโสกันต์ แห่ไปสู่พระเมรุด้านตะวันออก ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล และมีงานสมโภช ๔ วัน ๔ คืน ณ วันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๔ ค่ำ เวลาบ่าย พระราชทานเพลิง”

เมื่อสมเด็จพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์เสด็จสวรรคตนั้น พระโอรสองค์ใหญ่เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ มีพระชนม์เพียง ๘ พรรษา ต่อมาอีกเพียง ๗ ปี สมเด็จพระจอมเกล้าฯ สิ้นพระชนม์เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์จึงทรงกำพร้าทั้งพระบิดาและมารดาตั้งแต่อายุเพียง ๑๕ พรรษา พระองค์จึงถือว่า วันที่ขึ้นครองเป็นพระเจ้าแผ่นดินสยามนั้น แท้จริงเป็นวันเคราะห์ร้าย ตามข้อความในพระบรมราโชวาท ถึงเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศว่า

“ในเวลานั้น อายุพ่อเพียง ๑๕ ปีกับ ๑๐ วัน ไม่มีมารดา มีญาติฝ่ายมารดาก็ล้วนแต่โลเลเหลวไหล หรือไม่โลเลเหลวไหล ก็ไม่ตั้งอยู่ในตำแหน่งราชการอันใดเป็นหลักฐาน ฝ่ายญาติข้างพ่อคือเจ้านายทั้งปวง ก็ตกอยู่ในอำนาจสมเด็จพระยา และต้องรักษาตัวรักษาชีวิตอยู่ด้วยกันทั่วทุกองค์ที่ไม่เอื้อเพื่อต่อการอันใดเสียก็มีโดยมาก

ฝ่ายข้าราชการ ถึงว่ามีผู้ที่ได้รับรักใคร่สนทนมอยู่บ้าง ก็เป็นแต่ผู้น้อยโดยมาก ที่เป็นผู้ใหญ่ก็ไม่มีกำลังสามารถอาจจะอุดหนุนอันใด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ทรงกำพร้าพระมารดา
ตั้งแต่วัยพระชนม์ได้เพียง ๘ ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฝ่ายพี่น้องซึ่งร่วมบิดา หรือที่ร่วมมารดา ก็เป็นเด็กมีแต่อายุต่ำกว่าพ่อลงไป ไม่สามารถจะทำอะไรได้ทั้งสิ้น

ส่วนตัวพ่อเอง ยังเป็นเด็กอายุเท่านั้น ไม่มีความสามารถรอบรู้ในราชการอันใดที่จะทำการตามหน้าที่แม่แต่เพียงเสมอเท่าที่ทูลกระหม่อมทรงประพฤติมาแล้วได้ ยังซ้ำเจ็บเกือบจะถึงแก่ความตาย อันไม่มีผู้ใดสักคนเดียวซึ่งจะเชื่อว่ารอด ยังซ้ำถูกอันตรายอันใหญ่คือทูลกระหม่อมเสด็จสวรรคตในขณะนั้น เปรียบเสมือนคนที่ศีรษะขาดแล้ว จับเอาแต่ร่างกายขึ้นตั้งไว้ในที่สมมุติษัตริย์เหลือที่จะพรรณานาถึงความทุกข์ อันต้องเป็นกำพร้าในอายุเพียงเท่านั้น

แต่เราก็อทราบดีว่า เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ทรงขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหाराชต่อมาและทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถมากที่สุดองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย ในรัชกาลนี้ ได้ทรงสถาปนาพระเกียรติพระมารดาขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เรื่องการประสูติของพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ หรือสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ราชินีองค์แรกของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงจบลงเพียงเท่านั้น

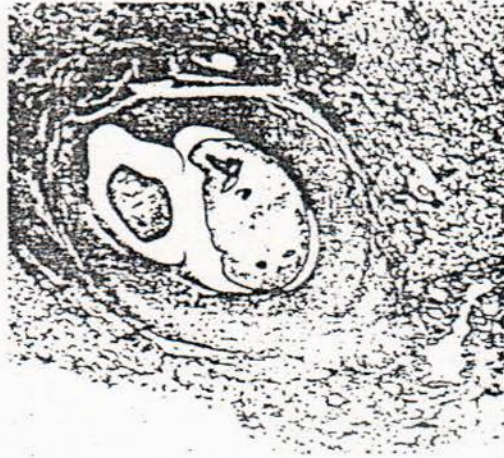

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและ
พระบรมราชินีนาถ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Paragonimus Westermani

Strongyloides Stercoralis

Dirofilaria Immitis

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ศิวพยากร วิชาสูปคมนตรี
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้